

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

ŘÍDÍ PROF. Dr. EM. SVOBODA S KRUEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-II, ŽITNÁ UL. Č. 4b. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 Kč I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU. — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO Kč 4.

ROČNÍK XIV.

V PRAZE, V DUBNU 1932.

ČÍSLO 4.

JUDr. EDUARD CHLOUPEK:

K otázce odvolatelnosti plné moci.

(Dokončení.)

Hlava XXII. o. z. jedná o plné moci, která se uděluje (smluvně)¹⁷⁾ z důvodu obstarání záležitosti pro zmocnitele. Avšak závazek obstarání záležitosti pro zmocnitele nemusí spočívatí vždy na smlouvě, kterou má na zřeteli hlava XXII. (příkaz); může to býti i smlouva jiná: smlouva služební, smlouva o dílo, smlouva společenská.¹⁸⁾ Při těchto smlouvách nespočívá sice plná moc již na příkazu, ale spočívá přece na příbuzném právním poměru; zde — aspoň při smlouvě služební¹⁹⁾ a smlouvě o dílo²⁰⁾ — jde rovněž o jednání ve prospěch zmocnitele. Zakládá-li se však plná moc na smlouvě společenské, nejde tu o obstarání věci pouze pro zmocnitele, pro cizí účet, nýbrž pro společný účet, k společnému užtku.²¹⁾

Již tedy ze samého zákona plyne, že causou plné moci není vždy příkaz (mandatum), že causou její může býti i smlouva jiná.²²⁾

A v tom spočívá chyba redaktorů občanského zákoníka (i omyl starší nauky, z níž vycházeli), že přehlédli, že existuje jak »plná moc«, tak i »zmocnění«, nespočívající na cause obstarání záležitosti pro zmocnitele, na něž proto zásady o odvolatelnosti příkazu aplikovati nelze.²³⁾

¹⁷⁾ Jak bylo již v poznámce 9. uvedeno, nemusí plná moc býti udělena smlouvou, nýbrž v některých případech opírá se buď přímo o zákon (otec, manžel), nebo o soudní rozhodnutí (poručník, opatrovník), § 1034 o. z.

¹⁸⁾ Krčmář, I, str. 187.

¹⁹⁾ Srov. § 1027 o. z. a Krčmář III., str. 188, pozn. pod čarou, § 1151 o. z. a čl. 54 obch. zák.

²⁰⁾ Viz pozn. předchozí.

²¹⁾ Srov. §§ 1175, 1190 o. z., Schey, str. 496 a 681, pozn. 11.

²²⁾ Srov. § 960, § 837 o. z. Slova »Gewalthaber, Macht-haber« značí totéž, co »Bevollmächtigter« (viz §§ 1005, 1007, 1009 a násl. o. z.).

²³⁾ Schey, str. 690, srov. str. 440, pozn. 56: »So kann vor allem die Widerruflichkeit und Unvererblichkeit (§§ 1020 und 1022) als Regel nur für die Vollmacht des Mandatars gelten«; srov. pozn. 58 tamtéž a Tilsch, Der Einfluss der Zivilprozessgesetze auf das materielle Recht, 1901, str. 241, o procesní plné moci: »Zugleich ist aus dieser Bestimmung (sc. § 36 odst. 2 c. ř. s.) zu ersehen, dass auch die Zivilprozessordnung sowie das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch ein vereintes Vollmächts- und Mandatsverhältnis vor Augen hat.« Srov. Tilsch, str. 252, pozn. 137, tamtéž.

Prámem tudíž schvaluje Schey²⁴⁾ stanovisko německého obč. zákoníka, který dobře vystihl věc, vysloviv, že příkaz je vždy odvolatelný, plná moc, spočívající na příkaze, rovněž vždy odvolatelná, avšak spočívá-li na jiném právním poměru, dlužno řešiti otázku odvolatelnosti podle toho právního poměru, který byl základem plné moci.²⁵⁾

A právě zde máme typický případ, kdy causa plné moci jest naprosto jiná, než obstarání záležitosti pro zmocnitele. Causou této plné moci jest zápujčka, právě tak, jako zápujčka jest causou dlužního úpisu, jenž bude podle této plné moci vystaven a právě tak, jako zápujčka jest causou dlužního úpisu, který vystavuje dlužník přímo. A jako dlužník, přijav valutu,²⁶⁾ nemůže »odvolati« dlužní úpis, tak také nemůže odvolati plnou moc, opravňující k jeho sepsání.

A rovněž tato causa to jest, která způsobuje, že odvolání této plné moci jevílo by se nám jako jednání proti dobrým mravům, které zákon připustiti nesmí.

*

Ony dva případy, v nichž nejvyšší soud vyslovil, že plná moc jest vždy odvolatelná, opačná úmluva neplatná,²⁷⁾ liší se od případu našeho. To však dlužno krom toho také ještě předeslati, že právě v těchto dvou případech nejvyšší soud, neujasniv si dobře podstatu věci, causou této plné moci se vůbec nezabýval.

Prvému z těchto dvou případů byl podkladem tento skutkový děj²⁸⁾:

²⁴⁾ Str. 690.

²⁵⁾ § 671 něm. obč. zák.: »Der Auftrag kann von dem Auftraggeber jederzeit widerrufen, von dem Beauftragten jederzeit gekündigt werden.« — § 168 něm. obč. zák.: »Das Erlöschen der Vollmacht bestimmt sich nach dem ihrer Erteilung zu Grunde liegenden Rechtsverhältnisse. Die Vollmacht ist auch bei dem Fortbestehen des Rechtsverhältnisses wider-rüflich, sofern sich nicht aus diesem ein Anderes ergibt.« — Pro naše právo shrnuje Schey (str. 690) své vývod takto: »Für das ABGB. aber, welches nun einmal mit den zum »Bevollmächtigungsvertrag« des § 1002 gegebenen Vorschriften nicht bloss das Obligationsverhältnis des Auftrags, sondern auch die Vollmacht (Ermächtigung) überhaupt zu normieren vermeint, lässt sich das Ergebnis der vorstehenden Ausführungen über die im § 1020 ausgesprochene Widerruflichkeit nur dahin zusammenfassen, dass dieser § 1020, soweit er die »Vollmacht« (im Gegensatze zum Auftrag) betrifft, kein zwingendes Recht enthält.«

²⁶⁾ Re contrahitur obligatio: § 983 o. z.

²⁷⁾ Sb. n. s. 3311, G. U. st. ř. 9919. (Pod zkratkou G. U. st. ř. jest uváděna stará řada sbírky Glaser-Ungerovy.)

²⁸⁾ Sb. n. s. 3311. Právní věta: »Plná moc je odvolatelná, opačná úmluva je neplatná. Byly-li plnomocníku svěřeny cen-

»Na popud některých zakladatelů společnosti »T«, akciové společnosti tiskařské, vydavatelské a nakladatelské se sídlem v Praze, došlo za účelem, aby byl zabezpečen dosavadní směr listu, onou akciovou společností pod názvem »T« vydávaného, k t. zv. syndikátu na dobu 15 let od 1. června 1921. Žalobce uzavřel se syndikátem smlouvu v tom směru, že udělil žalovanému neodvolatelnou plnou moc, aby tento sám nebo svým zástupcem vykonával po dobu trvání syndikátu — na dobu 15 let — za žalobce jako akcionáře veškerá práva, která mu dle stanov společnosti a dle zákona přísluší a že složil u žalovaného dvě akcie společnosti »T« po 200 Kč.« — Žalobce domáhal se na žalovaném vrácení plné moci a dvou akcií společnosti »T«. Žalobě bylo vyhověno.

Zde, jak patrně, neměl žalovaný²⁹⁾ vykonávat žalobcová práva v zájmu žalobcově (zmocnitelově), nýbrž v zájmu syndikátu, tedy v zájmu třetích osob (proto žalobce uzavřel se syndikátem smlouvu). Nelze tedy takovouto plnou moc pokládati za bezpodmínečně odvolatelnou. Na druhé straně nelze však tvrditi, že by tato plná moc byla vždy neodvolatelná.

Tuto otázku řeší dobře rozhodnutí víd. nejv. soudu, jehož skutkový děj byl tento³⁰⁾:

»V únoru 1919 uzavřely procesní strany smlouvu ke společnému provozování podniku. Žalobce dal prostředky ke zřízení a provozu závodu, žalovaný svoji pracovní sílu jako vedoucí po stránce technické. Aby žalobce měl taková práva, jaká přísluší společníku veřejné obchodní společnosti, bylo smlouveno, že bude zapsán do obchodního rejstříku jako prokurista, což se také stalo. V dubnu 1922 dal žalovaný jeho prokuru vymazati. Proti žalobě, aby prokura byla opět zapsána, namítal žalovaný, že žalobce své oprávnění jako prokurista v mnohých směrech překročil, ježto činil různé dispozice za zády žalovaného, dále že hrozil, že vypůjčí si na firmu peníze, že učiní návrh na likvidaci a na konkurs, že propustí personál a konečně, že v jednotlivých případech firmě způsobil dokonce škodu.«

Prvý soud žalobě vyhověl, odvolací soud rozsudek zrušil a vrátil věc prvému soudu (ježto ten se námitkami žalovaného nezabýval), nejvyšší soud nevyhověl dovolacímu rekursu žalobcovu, vysloviv právní větu: »Prokuru, udělenou společníku společenskou smlouvou, lze jen v takových případech odvolati a vymazati, v nichž společník veřejné obchodní společnosti smí navrhnouti vyloučení druhého společníka.«

Všechny tři stolice vycházely z poznatku, že ustanovení § 1020 o. z. a čl. 54 obch. zák. o libovolné odvolatelnosti plné moci zde užití nelze, ježto nejde o plnou moc, která by spočívala na příkazu, resp. na smlouvě služební, jak mají tato ustanovení na mysli a která by tedy byla udělena pouze v zájmu zmocnitelově³¹⁾; obě vyšší stolice vycházely však také z úvahy, že tato plná moc není bezpodmínečně neod-

né papíry (akcie) k vůli legitimaci při výkonu plné moci, jest je, pominula-li plná moc, vrátiti.«

²⁹⁾ Žalován byl pouze zmocněnec, ježto syndikát nebyl právnickou osobou, nýbrž volným sdružením fyzických osob — upisovatelů akcií.

³⁰⁾ Rozh. z 20. prosince 1922, SZ IV, 147. (Pod touto značkou jsou uváděna rozhodnutí uveřejněná ve sbírce »Entscheidungen des österr. Obersten Gerichtshofes in Zivil- u. Justizverwaltungssachen.«)

³¹⁾ Také Staub-Pisko, Kommentar, 1908, str. 197, pojednává o odvolatelnosti prokury a obchodní plné moci, vyslovně míní jen plnou moc, udělenou v zájmu zmocnitelově.

volatelná (zřejmě proto, že není udělena pouze v zájmu zmocněncově).³²⁾

Naproti tomu v předcházejícím rozhodnutí opírá nejvyšší soud svůj názor pouze o § 1020 o. z. (že »neodvolatelná smlouva zmocňovací jest odvolatelná, přičež se ustanovení § 1020 o. z.«); žalobce (jak patrně z uveřejněného skutkového děje a z rozhodovacích důvodů) neuvedl pro její odvolatelnost ani jediný důvod; a žalovaný vyvozoval její neodvolatelnost — z §§ 1239, 1241 o. z.!

Případ, podobný případu prvému, řešil také víd. nejvyšší soud — nikoliv však meritorně — a v právní větě formuloval tuto prejudiciální otázku: »Může akcionář své hlasovací právo, které mu přísluší podle stanov, převésti na jiného, aniž by naň zároveň převedl vlastnictví k akciím?«³³⁾

Skutkový děj byl tento: Písemnou smlouvou ze dne 23. října 1920 zavázala se Julie G., presidentka akciové společnosti N., že svých 7.075 kusů akcií této společnosti (znějících na majitele), složí u jedné vídeňské banky na vzácný depotní účet a dá v něm poznamenati, že až do 25. října 1925 zcizení nebo zastavení těchto akcií může se státi jen se souhlasem Richarda H. a že tyto papíry po uvedenou dobu mají mu býti k dispozici ve všech případech, v nichž toho bude třeba k výkonu společenských práv, zejména práva hlasovacího. — Richard H. předložil tuto písemnou smlouvu, jakož i notářský spis, podle něhož Julie G. vykonala sama své hlasovací právo na valné hromadě dne 30. prosince 1921 stran 4000 kusů akcií a dne 11. února 1922 stran 25 kusů akcií a navrhl prozatímní opatření. Nejvyšší soud povolil navržené prozatímní opatření, vyhradiv řešení praejudiciální otázky, výše uvedené, sporu.

Tento případ je zajímavý ještě po jiné stránce: Richard H. přislíbil Julii G., že »prosadí její volbu za presidentku společnosti a zajistí tuto její funkci po uvedený čas«. Zde tedy zmocněnec poskytl zmocniteli úplatu (vzájemné plnění); tudíž právě opačný případ, než jaký má na zřeteli hlava XXII. o. z., kde, mluví-li se o úplatě, míní se vždy úplata, kterou jest povinen zmocnitel dáti zmocněncovi.³⁴⁾

³²⁾ Nejvyšší soud uvedl dále v důvodech: »Der materielle Inhalt der Artikel 125 u. 128, 262 HGB. wird gemäss § 7 ABGB. auf den abnormalen und im Gesetze nicht geregelten Fall anzuwenden sein, dass jemand, wie hier der Kläger, nach innen hin Gesellschafter, nach aussen hin Prokurist ist. Der Geschäftsherr, hier der Beklagte, wird darum in solchen Fällen die Prokura nur dann widerrufen und löschen lassen dürfen, in denen ein offener Handelsgesellschafter die Ausscheidung eines anderen offenen Gesellschafters beantragen darf. — Aber prozessual kann ein Prokurist, wie der Kläger, nicht so behandelt werden, wie ein Handelsgesellschafter nach Artikel 125 es verlangen dürfte. Denn es muss doch die Vertragsberedung der Prozessparteien, dass der Kläger Prokurist sein solle, den Sinn haben, dass nach aussen die Vorschriften über die Prokura in Anwendung kommen. Daraus ergibt sich allerdings für den Kläger eine diesem ungünstige Verschiebung der Prozesslage; während ein offener Handelsgesellschafter im Prozesse die Beklagtenrolle spielt, wenn er ausgeschlossen werden soll, muss ein Prokurist, wie der Kläger, die Klägerrolle übernehmen, wenn er gegen die schon geschehene Löschung sich wehren will.« — Byla tedy vyslovena odvolatelnost této plné moci (prokury), bez zrušení smlouvy, jež jí byla základem, ale jen z důležitých důvodů.

³³⁾ Rozh. z 5. prosince 1922, SZ IV, 133.

³⁴⁾ Nejednalo se však také o nějaké vzájemné plnění i v případě Sb. n. s. 3311? Nelze přece předpokládati, že by byl žalobce vzal na sebe tak dalekosáhlý závazek (resp. vzdal se na tak dlouhou dobu svých práv), aniž by byl za to obdržel od syndikátu nějakou »protihodnotu«. — Naproti tomu

Plná moc může tedy býti udělena zároveň v zájmu zmocnitelově i zmocněncově. Jest možno však přesně určití míru tohoto právního zájmu u jednoho každého z nich a vyjádřiti vzájemný poměr matematickou formulí? Někdy ano, jak patrně z tohoto případu³⁵⁾:

Skutkový děj byl tento: »A a její sestra B jsou rovným dílem vlastníci domu, který spravuje C, manžel spoluvlastnice B. «A» odvolala plnou moc, udělenou C-ovi k správě společného domu. C popíral zmocnitelce A oprávnění plnou moc odvolati, ježto mu A udělila tuto plnou moc neodvolatelně. Proto A žalovala B i C, domáhajíc se soudního výroku, že odvoláním této plné moci zaniklo C-ovo právo spravovati dům, pokud jde o její spoluvlastnický podíl a že jest určití správce domu soudem podle § 836 o. z.«

Žalobě vyhověno s poukazem na §§ 837 a 1020 o. z. (»wegen eingetretenen Mangels des die Bevollmächtigung bedingenden Vertrauens«). Nejvyšší soud přehlédl, že plná moc nebyla udělena pouze v zájmu zmocnitelky, kterýžto případ předpokládá § 1020 o. z., nýbrž i v zájmu druhé vlastnice. Právní zájem A byl ku právnímu zájmu B v poměru 1:1. Byla by tedy plná moc odvolatelná jen z důležitého důvodu,³⁶⁾ avšak žádný takový důvod žalobkyně neuplatňovala. Toto rozhodnutí jest proto právem označeno za pochybené.³⁷⁾

Následující rozhodnutí opět dobře vystihuje podstatu věci³⁸⁾: »Veřejný společník firmy A dal společníku firmy B »z úsluhy« směnečný blankoakcept, podepsaný firmou A co akceptantkou, aby si naň firma B mohla cpatřiti peníze pro svůj závod. Po uplynutí roku žalovala firma A firmu B na vrácení tohoto blankoakceptu uvádějíc, že firma B akceptu nepoužila, že žalobkyně žalované z tohoto akceptu nic nedluží a že tedy žalovaná nemá právního důvodu tento akcept podržeti.«

Nejvyšší soud zamítl žalobu, vysloviv, že nelze přisvědčiti názoru, že blankoakcept není nic jiného, než plná moc, oprávnující použitím podpisu (t. j. vyplněním směnky) zavázati zmocnitelce (akceptanta), podle čl. 54 obch. zák. a § 1002 o. z. vždy odvolatelná, ježto odevzdáním blankoakceptu byl nabyvatel zmocněn, aby úvěru akceptantova použil k svému vlastnímu prospěchu, takže nemůže býti řeči o zmocňovací smlouvě, kterou někdo běře na sebe jednání jemu uložené, aby je obstaral jménem jiného.

*

Můžeme tedy své úvahy shrnouti takto: Jde-li o plnou moc, jejíž causou je obstarání záležitosti pro zmocnitelce (na př. příkaz, smlouva služební, smlou-

otázka, zda lze převéstí hlasovací právo bez vlastnictví k akciím, nepřišla v rozh. Sb. n. s. 3311 zřejmě proto v úvahu, že (jak viděti ze skutkového děje: »žalobce udělil žalovanému neodvolatelnou plnou moc... žalobce domáhal se vrácení plné moci«) neměl zmocněnec vykonávati hlasovací právo svým vlastním jménem (jak tomu bylo v rozh. SZ IV, 133), nýbrž jako plnomocník žalobcův, tedy jménem žalobcovým, což jest právním řádem výslovně dovoleno (§ 44 akc. reg.).

³⁵⁾ G. U. st. ř. 9919. Právní věta: »Widerruf der unwiderruflich erteilten Vollmacht zur Verwaltung eines gemeinschaftlichen Hauses durch einen der Miteigentümer: Bestellung des Verwalters durch das Gericht.«

³⁶⁾ E h r e n z w e i g, I, 1, str. 267.

³⁷⁾ Týž n. u. m., pozn. 3.

³⁸⁾ G. U. st. ř. 5866. Právní věta: »Rechtliche Natur des Wechselakzeptes in bianco. Klage auf Rückstellung eines solchen, »aus Gefälligkeit« übergebenen, unbenutzt gebliebenen Akzeptes: conditio sine causa?« Viz též S c h e y, str. 689, pozn. 46 a str. 440, pozn. 56.

va o dílo), jest takováto plná moc vždy odvolatelná a opačná úmluva je neplatná.

Je-li podle své causy plná moc udělena v zájmu zmocnitelově i zmocněncově (na př. při smlouvě společenské), pak lze tuto plnou moc odvolati jen z důležitých důvodů, zejména, byla-li smluvna její neodvolatelnost.³⁹⁾

Je-li však plná moc dána zmocněnci pouze a jedině v jeho vlastním, zmocněncově, prospěchu (jako v našem případě, kde causou jest zápůjčka), pak spočívá neodvolatelnost její v povaze věci.⁴⁰⁾ Zvláštní úmluvy, že zmocnitel se vzdává tuto plnou moc odvolati, není ani třeba.

Zbývalo by ještě dodati: středem těchto úvah byl případ, kdy dlužník, uzavírající zápůjčku, udílí plnou moc (k sepsání dlužního úpisu) věřiteli. V praxi se však zřídka stává, aby dlužník zmocnil přímo věřitele, ač s právního hlediska o přípustnosti toho nelze pochybovati.⁴¹⁾ Praxe vyhýbá se tomu, aby někdo, na př. X, zastoupený Ypsilonem, potvrdzoval, že dluhuje tu a tu částku Ypsilonovi a že se mu ji zavazuje zaplatiti. Proto, je-li věřitelem peněžní ústav,⁴²⁾ nezmocňuje dlužník k sepsání listiny ústav sám, nýbrž několik jeho vedoucích funkcionářů, »každého samostatně a nezávisle na druhém.«⁴³⁾ A tam, kde věřitelem jest jednotlivec, udílí dlužník tuto plnou moc třetím osobám (obyčejně blízkým příbuzným věřitelovým) nebo věřiteli a ještě jedné nebo dvěma jiným osobám, opět »každému nezávisle na druhém«. O této plné moci, udělené osobě od věřitele rozdílné, avšak v zájmu věřitele, platí totéž, co o plné moci, kterou zmocnitel, dlužník, udělil přímo věřiteli.⁴⁴⁾

*

Oprava tiskové chyby. Na str. 15., sloupec I., řádek 4. sh., místo »neodvolatelná« má býti »odvolatelná«, jak si čtenář zajisté dle smyslu sám již opravil.

Z E D N E

Všeslovanský Právnícký sjezd v Bratislavě. Přípravný výbor tohoto sjezdu konal dne 17. dubna t. r. schůzi, ku kteréž delegován byl za notářskou komoru pražskou pan ministr m. sl. a prezident bratislavské komory Dr. Jozef Kallay. Komora tato předložila přípravnému výboru žádost, aby sjezdu předloženy byly otázky: 1. Zřízení slovanské federace notářské. 2. Unifikace institutu notářského ve všech slovanských zemích. 3. Zavedení notářské vykonatelné listiny ve styku mezi-

³⁹⁾ Rozhodnutí bude často záviseti na tom, či zájem převažuje.

⁴⁰⁾ Pokud ovšem tato »plná moc« není širší než ono »zmocnění«, udělené zároveň s ní; není širší: speciální plná moc (plná moc i zmocnění mají stejný rozsah); je širší: všeobecná plná moc. — Rozumí se, že na př. skutečnosti, které způsobují relativní nebo absolutní neplatnost právního jednání (omyl, podvod, donucení, lichva), způsobí jí i zde.

⁴¹⁾ Jde tu o t. zv. »samokontrafování zástupcovo«, které jest přípustno, jestliže je zastoupený dovolil (naš případ) nebo není-li tu kollise zájmů. S c h e y str. 537, E h r e n z w e i g, I. c., str. 263.

⁴²⁾ A právnícké osoby vůbec, ač mají způsobilost k právu a — svými zástupci — i k právním činům (srov. §§ 26, 1023 o. z.).

⁴³⁾ Zejména pro případ, že by některý z nich zemřel nebo odepřel této plné moci použití.

⁴⁴⁾ Srov. M a y r - D o m i n i k, Soustava občanského práva, I, 1922, str. 182, pozn. 6.